

Stenografisk referat av forhandlingene i Stortinget den 25. oktober 1905.

Møde i stortinget 25de oktober kl. 12 middag.

Præsident: *Thorne.*

D a g s o r d e n :

1. Forslag fra repræsentanterne Konow, Castberg og Hougen m. fl. ang. fastsættelse af Norges fremtidige statsform (dok. nr. 79 for 1904/1905).
2. Referat, hvoriblandt indstilling fra budgetkomiteen angaaende fordeling til komiteerne af statsbudgetpropositionens enkelte titler (indst. S. nr. 2), hvilken sag vil blive foreslaaet behandlet straks.

Præsidenten:

Mødet erklæres lovlig sat for lukkede døre. Naar mødet sættes for lukkede døre, sker det af den grund, at præsidenten er bekjendt med, at der vil blive overbragt en regjerings-proposition, som af regjeringen ønskes overbragt i et møde for lukkede døre. Jeg foreslaar derfor, at mødet fortsættes — ialfald indtil videre — for lukkede døre.

Konow (H.):

Jeg har selvfølgelig intet for min del imod, at mødet sættes for lukkede døre, naar regjeringen ønsker det. Men det maa da være en forudsætning, at 10-mands-forslaget og sagen i dens realitet bliver behandlet for aabne døre — i overensstemmelse med grundloven.

Præsidenten:

Derom kan der jo blive truffet bestemmelse senere, naar vi nu faar se propositionen og vi faar høre regjeringens udtalelse.

Castberg:

Jeg forstaar præsidentens udtalelse derhen, at ved den beslutning, som æskes — efter den begrundelse, som er givet, — vil kun fremsættelsen af det forslag, som er bebudet fra regjeringen, og de forklaringer; som i den anledning maatte ønskes givet af regjeringen, besluttet foretaget for lukkede døre, — at altsaa beslutningen ikke gjælder den sag, som er opslaaet til behandling idag, nemlig det saakaldte timands-forslag.

Præsidenten:

Naar den her omtalte regjeringsproposition er overbragt, er det præsidentens agt at foreslaa denne sag behandlet straks — d.v.s. i forbindelse med timandsforslaget, — og at sagens behandling idag dermed stanser. Vi har et langt referat, og jeg kan tænke mig, at repræsentanterne ønsker at sætte sig ind i den proposition, som nu vil blive overbragt. Jeg vil da foreslaa, at den videre behandling af disse sager — altsaa den første post paa dagsordenen samt den overbringendes proposition — udsættes til imorgen formiddag kl. 10. Da vil der jo kunne tages bestemmelse om, hvorvidt disse sager imorgen skal behandles for lukkede eller for aabne døre. Der bliver altsaa efter mit forslag ingen behandling idag udenfor dette formelle spørgsmål: at denne sag behandles straks.

Castberg:

Efter disse oplysninger er jo præsidentens forslag saa at forstaa — hvad man vel ogsaa ellers maatte gaa ud fra — at den eventuelle beslutning om forhandling for lukkede døre kun gjælder dette møde og ikke danner nogen præcedens for sagens videre behandling.

Præsidenten:

Repræsentanten har opfattet præsidenten rigtig.

Votering: Præsidentens forslag om, at forhandlingerne indtil videre fortsættes for lukkede døre, bifaldtes enstemmig.

Præsidenten:

Jeg foreslaar dernæst, at regjeringen gives adgang til dette møde.

Votering: Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig. Regjeringens medlemmer indfandt sig derefter i salen.

Præsidenten:

Jeg giver ordet til hr. statsministeren.

Statsminister Michelsen:

Jeg har den ære at overbringe stortinget den norske regjerings proposition angaaende bemyndigelse for regjeringen til at optage forhandlinger med prins Carl af Danmark om at modtage valg som Norges konge under forudsætning af, at det norske folk tiltræder denne stortingsbeslutning ved folkeafstemning, samt om bemyndigelse for regjeringen til at afholde nævnte folkeafstemning.

Efter at have oplæst propositionen i sin helhed fortsatte statsministeren:

Jeg skal faa lov at ledsage denne proposition med nogle faa supplerende og kanske orienterende bemærkninger.

Da stillingen var blevet den, at vi kunde gaa ud fra som givet, at det Bernadotteske kandidatur var bortfaldt, og at officiel meddelelse herom hver dag kunde ventes, fandt regjeringen det at være sin pligt at forberede et kongevalg, saaledes som jeg tillod mig at udtale her i det møde for lukkede døre, som fandt sted i forrige uge, og regjeringen anmodede i den anledning professor Nansen om at reise til Kjøbenhavn for at undersøge, hvorvidt prins Carl af Danmark vilde tillade regjeringen at bringe ham i forslag som Norges konge. Prins Carl har til professor Nansen afgivet det svar, at han vilde betragte det som en ære at imødekomme et saadant opdrag, som han for sit vedkommende vilde betragte som en livsopgave for sig, og som han troede flertallet af det danske folk vilde billige, at han paatog sig, men han vilde gjerne have sikkerhed for, at den beslutning, som Norge i tilfælde maatte fatte om at tilbyde ham tronen, ogsaa var et udtryk for det samlede norske folks ønske. Han vilde, erklærede han, selvfølgelig ikke paa nogen maade komme til Norge som en partikonge kaldet af et enkelt politisk parti, han vilde komme som hele det norske folks konge; da først mente han, at han for sig og for landet fuldt tilfredsstillende kunde komme til at opfylde sin kanske ikke saa ganske lette opgave. Han henstillede derfor til professor Nansen at undersøge, hvorvidt de norske statsmagter skulde være villige til at lade spørgsmaalet underkaste en folkeafgjørelse. Han føiede til, at han for sit vedkommende ikke stillede dette som nogen betingelse eller som nogen nødvendig forudsætning, men han vilde for sit vedkommende fremholde, at han vilde sætte pris paa at en saadan folkeafstemning kunde finde sted, hvis ikke afgjørende politiske hensyn talte derimod. Der blev af professor Nansen svaret ham, at den norske regjerings flertal allerede i sit første møde, hvor denne sag havde været oppe til behandling, umiddelbart efter at Karlstadoverenskomsten var vedtaget af stortinget, havde udtalt sig for ønskeligheden af en saadan folkeafstemning, men at man havde forladt dette standpunkt af den rent praktiske grund, at da man selvfølgelig ikke kunde opnaa enstemmighed for kongedømmets bibeholdelse var man bange for, at den ved en saadan folkeafstemning fremkomne større eller mindre minoritet for republikken kunde kompromittere sagen og afskrække kandidaten fra at modtage kronen. Hertil bemærkede prins Carl, at han for sin part selvfølgelig ikke kunde gjøre sig op nogen bestemt mening om sagen, men han vilde for sit vedkommende ikke negte for, at han af den maade hvorpaa den norske oppositionspresse havde optraadt i de sidste uger, havde faaet det indtryk, at den republikanske bevægelse i folket var temmelig stærk, paa samme tid som den maade, hvorpaa en stor del af den ministerielle presse havde taget sagen, tydede paa, at hvad der var det ministerielle parti her i Norge i første række om at gjøre, var at komme ind i ordnede tilstande ligegyldigt paa hvilkensomhelst maade, og uanseet om kongevalget kunde

støtte sig til en stærk stemning i folket eller ikke. Han vilde derfor henstille, om det var muligt, at saadan sikkerhed som nævnt kunde tilveiebringes, men vilde atter gjentage, at hvis den norske regjering for sit vedkommende vilde afgive den erklæring, at den utvivlsomt ansaa det norske folks flertal for at være for kongedømmets bibeholdelse, vilde han selvfølgelig ikke berede de norske statsmagter nogen vanskelighed, hvis disse af politiske eller andre grunde, hvorom han ikke kunde have nogen mening, ansaa en saadan folkeafstemning for mindre tilraadelig.

Regjeringen fandt efter dette grund til at tage spørgsmaalet under fornyet overveielse og kom enstemmig til det resultat, at et saadant ønske fra prins Carls side burde imødekommes, saamegetmere som et flertal inden regjeringen, 7 medlemmer, allerede fra begyndelsen af havde hævdet dette standpunkt som det principale og mest ønskelige. Vi mente imidlertid først at maatte faa en udtalelse fra prins Carl om, hvorvidt han under den forudsætning, at vi maatte finde en praktisk form for at æske det norske folks mening angaaende dette spørgsmaal, var villig til at modtage kaldelsen, uanseet om en større eller mindre *minoritet* maatte stemme imod. Derpaa har vi faaet det svar, at prinsen selvfølgelig helt overlader formen for en eventuel folkeafstemning til de norske statsmyndigheders afgjørelse, og uanseet hvor stor minoriteten maatte blive, var villig til at modtage kaldelsen, hvis de norske statsmagter kaldte ham.

Ved en audiens som professor Nansen iforgaars havde hos kong Christian den 9de, udtalte hans majestæt sig i samme retning, og den danske regjering har igaar afgivet den erklæring, at der heller ikke fra dens side vil ske nogensomhelst indvending eller gøres nogen vanskelighed, for det tilfælde de norske statsmagter efter dette skulde beslutte sig til at vælge prins Carl til Norges konge.

Dette er den faktiske sammenhæng med disse ting, og vi for vor part har, som sagt, troet, at under disse omstændigheder var det det rigtigste at foreslaa, hvad vi har gjort. Vi har ikke i mindste maade været blinde for, at en folkeafstemning har sine praktiske ulemper, og vanskeligheder; men vi har troet, at alle hensyn taget i betragtning, vilde det under de forhaandenværende omstændigheder være den rigtige fremgangsmaade. Vi hævder, som vi selvfølgelig altid har gjort, at Norges grundlov fremdeles staar ved magt, og at Norges grundlov giver denne forsamling adgang til at foretage kongevalg uden hverken at spørge den ene eller den anden, men det forhindrer ikke, at Norges storting, vel vidende, at det har denne utvilsomme ret, under ekstraordinære omstændigheder finder, at det ogsaa kan give folket anledning til her at udtale sig, fordi der foreligger rent ekstraordinære forhold, og, som det er oplyst i propositionen, disse ekstraordinære forhold selvfølgelig helt vil bortfalde, i det øieblik

vi er kommet ind i fuldt normale forhold, og den hele statsorganisme atter fungerer normalt.

Vi har da troet, at den rigtigste form for folkeafstemningen var denne af os foreslaaede, og vi har ment, at det var nødvendigt, at regjering og storting her tog initiativet, at stortinget var den, som gav nationen raad og vejledning om, i hvilken retning man i dette tilfælde burde handle, fordi regjering og storting selvfølgelig ganske anderledes end det store vælgerfolk har anledning til at se og vide, hvor landet ligger, og hvad alle hensyn tilsiger. Det er selvfølgelig visse betænkeligheder som kan tale for en anden afgjørelse; men vi har ment, at naar stortinget fatter en saadan beslutning, hvori det giver regjeringen et saadant opdrag, saa er der intet i forfatningen til hinder for, at stortinget kan lade folket udtale sin tilslutning hertil, før regjeringen gjør endelig brug af den bemyndigelse, som saaledes er den meddelt. Det var disse oplysninger, som jeg ansaa det for nødvendigt at give til nærmere forklaring af situationen, fordi de efter sin natur ikke kunde indtages i propositionen, men vi har anset det rigtigt at give dem her, selvfølgelig under den bestemte forudsætning, at de maa betragtes som helt og fuldt konfidentielle, og at vi gjør regning paa, at enhver enkelt af stortingets medlemmer, forstaar, at dette er til brug for den enkelte stortingsmand, ikke for nogen anden. Jeg tillader mig at fremlægge propositionen paa præsidentens bord.

Præsidenten:

I henhold til, hvad jeg tidligere har udtalt, foreslaar jeg, at den nu overbragte regjeringsproposition behandles straks, det vil sige i forbindelse med første sag paa dagsordenen: Forslag fra repræsentanterne Konow, Castberg og Hougen m. fl. angaaende fastsættelse af Norges fremtidige statsform (dok. nr. 79 for 1904/1905). Jeg vil, forsaavidt dette forslag bifaldes, foreslaa, at behandlingen af disse sager nu stanser og fortsættes imorgen formiddag kl. 10. Der vil her blive overbragt en række propositioner i dette møde, og der vil blive et langt referat. Præsidenten kan tænke sig, at herrerne gjerne straks vil sætte sig ind i den nu overbragte proposition. Jeg foreslaar i henhold til disse udtalelser, at behandlingen af den nu overbragte regjeringsproposition behandles straks.

Konow (H.):

Forslaget maa da vel gaa ud paa, at denne og den paa kartet opførte sag om de ti mands forslag udstaar til imorgen formiddag kl. 10? Jeg forstod præsidenten, som det var hans agt; men da kan vi ikke behandle propositionen straks.

Præsidenten:

Denne sag maa jo foreslaaes behandlet straks, forat man kan komme til at behandle den sammen med timandsforslaget. Det er kun det, jeg vil have afgjort nu; derpaa vil jeg fremsætte forslag om, at behandlingen af disse sager udstaar til imorgen formiddag kl. 10.

Castberg:

Jeg for min del agter ikke at gjøre nogen indvending derimod; men jeg vil tillade mig at rette et par spørgsmaal til regjeringen til nærmere oplysning om enkelte punkter, spørgsmaal, som jeg antog det rettest at stille i dette møde for lukkede døre. Statsministeren gik ud fra, at det saakaldte Bernadotteske tilbud maatte ansees som bortfaldt, og jeg er enig med statsministeren deri; det falder ogsaa sammen med min opfatning; men jeg vil kun tillade mig at spørge, om der ikke foreligger noget officielt endnu enten fra den svenske regjering eller fra den svenske konge i anledning af dette tilbud? Jeg forstod statsministerens udtalelse nærmest derhen, at det ikke var tilfældet; men jeg ønskede gjerne at faa det udtrykkelig oplyst. Det er muligt, at statsministeren vil svare, at det laa i hans ord, og det skal jeg ikke modsige; men jeg vil gjerne faa det udtrykkelig oplyst. Det var endnu et par ord, jeg havde at bemærke; men jeg skulde anse det for ønskeligt, at statsministeren vilde svare paa dette først.

Statsminister Michelsen:

Regjeringen har grund til at tro, at man i løbet af dagen eller senest imorgen vil være klar i Stockholm med hensyn til de paagaaende forberedelser til at underskrive traktaten, og at man da i løbet af morgendagen kan vente svar. Det var vor forudsætning, uden at vi har kunnet bygge paa nogen officiel meddelelse. Sveriges anerkjendelse skulde da komme straks og umiddelbart i forbindelse dermed hans majestæt kongens svar, der, hvis det kommer, selvfølgelig vil blive adresseret til stortinget og ikke til os. Vi har gaaet ud fra, at efter den stilling, hvori traktatforhandlingerne har staaet igaar og idag, vil vi i løbet af morgendagen kunne vente denne sag endelig op- og afgjort. Derfor maa jeg henstille, at denne proposition ikke — hverken dens præmisser eller dens konklusion — bliver offentlig, før den formelle side med Sverige er i orden, idet det selvfølgelig har været forudsætningen for den hele forhandling ogsaa i Kjøbenhavn. Forudsætningen har været, at før man foretog noget skridt i denne anledning, maatte saavel Sveriges anerkjendelse som Bernadotte-kandidaturets ordning være fuldstændig i orden. Men regjeringen gaar som sagt ud fra, at i løbet af morgendagen kan der ventes et definitivt officielt svar paa Bernadotte-tilbudet, forsaavidt der overhovedet kommer noget svar.

Det er en ting, som vi ikke har nogen speciel meddelelse om. Vi har hørt underhaanden, at det skal være meningen, at stortinget skal faa et svar, men vi har ingen som helst officiel meddelelse faaet om, at saa vil ske.

Præsidenten:

Præsidenten vil, da propositionen nu bliver omdelt, gjentage, hvad der ogsaa blev udtalt af statsministeren, at denne proposition maa betragtes som helt konfidentiel, indtil det er bestemt, hvorvidt sagen skal foretages i et møde for aabne døre.

Castberg:

Statsministerens svar paa mit spørsmål angaaende Bernadotte-kandidaturet faldt sammen med min opfatning af, hvad statsministeren første gang udtalte. Der er altsaa ikke kommet noget officielt svar, men det ansees som sandsynligt, at et officielt svar vil kunne indløbe i løbet af morgendagen. Det kan imidlertid ikke nu siges med sikkerhed, ligesaa lidt som man bestemt ved, om overhovedet tilbudet om det saakaldte Bernadotte-kandidatur bliver officielt besvaret. I statsministerens svar laa der ogsaa, saavidt jeg opfattede det, at heller ikke den saakaldte Karlstad-overenskomst er endelig officielt undertegnet. Jeg understreger dette i forbindelse med præsidentens forslag om, at denne sags behandling udstaar til imorgen formiddag kl. 10. Thi er det saa, at det ikke alene er uvist hvorvidt det officielle svar paa Bernadotte-tilbudet vil kunne foreligge til den tid, men er det ogsaa muligens uvist, om selve Karlstad-overenskomstens underskrift vil kunne foreligge til den tid, altsaa om forholdet til Sverige er bragt i orden, — da forekommer det mig lidt besynderligt, at man da skal gaa til behandling af denne proposition forinden. Nu vil det muligens vise sig ved stortingsmødets begyndelse imorgen kl. 10, at man har ordnet dette — ialfald det, som man sikkert venter skal kunne bringes i orden, nemlig Karlstadoverenskomstens underskrift, og forsaavidt bortfalder da den del af mine bemærkninger; men jeg har jo selvfølgelig mine tvil om, at det er bragt i orden til imorgen formiddag kl. 10.

Det var dernæst et andet punkt, jeg ønskede at høre lidt om. Statsministeren udtalte, at professor Nansen — som ogsaa bekjendt af aviserne — har opholdt sig i Kjøbenhavn i den sidste tid og drevet underhandlinger med det danske hof og med den danske regjering. Og statsministeren udtalte i forbindelse dermed, at lige overfor et specielt punkt var der svaret det og det af professor Nansen *«efter bemyndigelse fra regjeringen»*. Det, jeg gjerne vilde have oplyst, det er, om det altsaa er saa at forstaa, at professor Nansen efter beslutning af regjeringen, paa regjeringens vegne, har været i Kjøbenhavn og drevet forhandlinger med det danske hof og

den danske regjering — paa den norske regjerings vegne, altsaa — om prins Carls kandidatur og eventuelle valg til Norges konge. Hvis statsministeren ønsker at besvare spørgsmaalet straks, skal jeg foreløbig stanse her.

Statsminister Michelsen:

Jeg har ingen ting imod at besvare spørgsmaalet straks, uagtet jeg troede, at spørgsmaalet var absolut overflødigt, for jeg har allerede besvaret det i de indledende ord, med hvilke jeg begyndte mit foredrag. Jeg sagde udtrykkelig, at da den norske regjering har til hensigt at foreslaa for denne forsamling at foretage kongevalg, besluttede den at sende professor Nansen til Kjøbenhavn for at forespørge, hvorvidt der fra prins Carls og den danske regjerings side er noget til hinder for, at den norske regjering bringer ham i forslag til Norges konge. Det er en selvsagt ting, at den norske regjering ikke kan optræde i denne forsamling og foreslaa prins Carl eller nogen til Norges konge, uden at den iagttager den almindelige internationale høflighedsregel, at den først spørger vedkommende. I henhold dertil reiste professor Nansen til Kjøbenhavn med det opdrag fra den norske regjering konfidentielt at forespørge, hvorvidt prins Carl vilde tillade den norske regjering at foreslaa ham som Norges konge.

Castberg:

Ja, mit spørgsmaal gjaldt jo det, om denne sendelse var skeet efter beslutning af den norske regjering. Det laa, sagde jeg, i statsministerens tidligere udtalelse, at saa var tilfældet, men jeg ønskede det gerne udtrykkelig præciseret, hvilket nu er skeet. Jeg spurte ikke for at optage debatten nu, men kun fordi jeg mener, det er egnet til at markeres i forbindelse med de øvrige fremlagte oplysninger, efter at det gjentagende er forsikret stortinget, at intet fra regjeringens side skal foretages til foregribelse af dette spørgsmaal, at stortinget i enhver henseende skal staa frit. Efter de nu faldne udtalelser er det skikken til at vække opmærksomhed, at der altsaa officielt fra den norske regjerings side drives underhandlinger af denne art, endnu forinden stortinget har udtalt sig.

Det var dernæst et spørgsmaal vedrørende selve propositionens indhold, som det jo ikke var saa let efter kun en oplæsning at faa helt overblik over. Jeg vil gerne have paa det rene, om meningen med propositionen er, at stortinget skal paa forhaand ligesom binde sig til et kongevalg, udtale sig for et kongevalg, udtale sig for kongedømmet i det hele, forinden endnu den folkeafstemning, som bringes i forslag, har fundet sted. Det forekommer mig, om saa var tilfældet, egnet til at vække nogen opmærksomhed.

Endelig vilde jeg gerne vide, om der ikke i dette hemmelige møde er yderligere oplysninger at meddele til belysning af denne sag. Jeg forud-

sætter, at saa ikke er tilfældet, men det vilde være ønskeligt, mener jeg, at kunne faa bragt paa det rene, at dette er alle de oplysninger, som overhovedet kan meddeles om sagen.

Statsminister Michelsen:

Jeg tror ikke, det er synderlig nødvendigt for mig at tage ordet igjen. En hel del af denne eksamination fra hr. Castbergs side vil blive aldeles overflødig, naar han faar sat sig ind i sagen og læst dokumenterne; jeg antager, at han imorgen vil frafalde videre udtalelser om dette. Jeg vil blot faa lov til at sige, at naar hr. Castberg taler om et officielt tilbud, saa ligger det i selve sagens natur, at saadanne preliminaire forhandlinger som disse foregaar konfidentielt, ikke officielt, og jeg for min part udtalte udtrykkelig, at professor Nansen reiste til Kjøbenhavn paa den norske regjerings anmodning med dens fuldmagt for konfidentielt at undersøge dette forhold. Jeg skal ikke indlade mig paa, hvorvidt dette paa nogen maade strider mod, hvad der har været stortingets forudsætning. Den norske regjering er absolut sikker paa, at det var baade dens ret og pligt at handle som skeet, ligesom det er stortingets store flertals forventning, at denne sag bliver forberedt paa denne maade, saaledes at stortinget meget snart kunde sættes istand til at handle i denne sag, og regjeringen har for at forberede denne sag tilstrækkelig, fundet, at det har været dens pligt at gjøre, hvad den her har gjort.

Med hensyn til hr. Castbergs spørgsmaal, om det er propositionens mening, at stortinget skal binde sig ved en beslutning her, før folkeafstemningen finder sted, saa har jeg allerede udtrykkelig udtalt, at det er meningen. Det er meningen, at stortinget ved sin beslutning her skal erklære, at det bemyndiger regjeringen til at indlede forhandlinger med prins Carl af Danmark om at modtage valg som Norges konge, under forudsætning af folket ved en afstemning tiltræder dette standpunkt. Stortinget er altsaa bundet, og stortinget har bundet sig ved sin beslutning om, at regjeringen skal sætte denne fuldmagt i kraft, i det øieblik den ogsaa har folkets tilslutning efter en folkeafstemning.

Castberg:

Det er jo muligt, at man, som statsministeren sagde, ved at gaa gennem dokumenterne nærmere kan faa fuld oplysning om alt det, som nu maatte stille sig tvilsomt. Men siden statsministeren nævner dokumenterne, saa ved jeg ikke, om han sigter til andet end den lille proposition med én sides tekst. Der er vel ikke andet; men særdeles mange oplysninger kan vel ikke denne proposition, der er oplæst for os, indeholde.

Statsminister Michelsen:

Der er mit foredrag.

Castberg:

Statsministerens foredrag har jeg hørt, og er det meningen, at det skal trykkes og omdeles til repræsentanterne, saa vil jo det kunne blive gjenstand for nærmere granskning; men det forudsatte jeg ikke. — Med hensyn til professor Nansens forhandlinger i Kjøbenhavn, saa er jeg fuldt opmærksom paa, at de forhandlinger er ment at skulle være ført konfidentielt. Da beklager jeg kun, at endel af den norske presse — den del af den norske presse, som har gjort sig til en saa ivrig talsmand for kongevalg, et hovedkulds kongevalg — har seet sig istand til at staa i saa nøie rapport med professor Nansens konfidentielle underhandlinger, som tilfældet har været. Det er gennem pressens veiledning og oplysninger — ikke alene den danske, men ogsaa den norske presse — at almenheten er blevet kjendt med, hvad der er foregaaet konfidentielt nede i Kjøbenhavn, — selvfølgelig ikke i enkelthederne, men dog i de store træk.

Jeg vil benytte anledningen til at fæste opmærksomheden ved, at det forslag, som er fremsat af den norske regjering om folkeafstemning, indeholder ingen nærmere oplysning om, inden hvilke frister og paa hvilken maade, med hvilket voteringsthema o.s.v. denne afstemning skal finde sted. Jeg mener, at det under de omstændigheder kunde være et spørgsmaal, om det ikke er ligefrem nødvendigt at sende denne sag til komite; thi det maa da vel være stortinget, som fastsætter, hvad der skal stemmes over ved en folkeafstemning. Jeg nævner dette, uagtet jeg jo er vel vidende om, at det vil møde modsigelse paa det grundlag, at det haster saa voldsomt med dette; men jeg kan ikke nægte for, at det vil være en ganske eiendommelig fremgangsmaade, om man skulde skride til behandling af en sag med en konklusion saa almindelig affattet, som denne er. Da folkeafstemning sidst fandt sted, skede det efter indstilling fra specialkomiteen og efter et forslag baade fra regjeringen og specialkomiteen, som fastslog voteringsthemaet, og det viste sig ved komiteens behandling, at denne behandling havde sin ikke uvæsentlige betydning for sagen. Jeg vil ikke stille noget forslag i den retning, men kun pege paa det.

Præsidenten:

Jeg vil gjøre opmærksom paa, at hvad der foreligger nu, er præsidentens forslag om, at denne sag skal behandles sammen med den første post paa dagsordenen. Jeg henstiller derfor, om ikke den debat, som nu føres, kunde henlægges til imorgen formiddag, naar vi skal begynde behandlingen af sagens realitet.

Konow (H.):

Der faldt en udtalelse fra statsministeren, som er skikket til at vække opmærksomhed allerede paa dette sagens trin. Han sagde, at efter hvad

han vidste, vilde der komme en meddelelse fra Sverige til stortinget i løbet af morgendagen; men samtidig fastholdt han, at denne proposition ikke maatte omtales. Det var en hemmelig proposition, som skulde ligge til imorgen for da at behandles. Men da kan jo ikke denne sag behandles for aabne døre; og jeg synes i det hele taget, at det gaar ikke an at behandle denne proposition, før der kommer officielt meddelelse fra Sverige, hvis man vil oppebie det. Efter dette er jeg nødt til at foreslaa, at sagen udstaar ialfald i 2 dage, indtil man har faaet svar fra Sverige. Jeg ved ikke, hvad det skal være til med et saadant hastværk at behandle en saa vigtig proposition som denne, samtidig med at man ikke engang har opnaaet et virkeligt svar fra Sverige. Det vil jo være i høieste grad stødende, naar man venter et saadant svar, at man begynder at behandle dette, selv om det er for lukkede døre. Thi man faar altid vide det; det vil nok blive telegraferet til Sverige, at man er begyndt at behandle sagen. Vil man det, saa faar man sandelig ogsaa behandle sagen for aabne døre. Jeg siger dette, fordi jeg ikke vil give min stemme til, at en saa vigtig sag som denne, om en grundlovstiftende forsamling og om at gaa til kongevalg straks — det vil blive de to alternativer, vi har at afgjøre og at stemme mellem — skal behandles for lukkede døre. Det var det ene.

Det andet angaar ikke netop den sag, som præsidenten nu har sat under behandling; men det er med hensyn til professor Nansens opdrag. Det strider mod de bestemte forudsætninger, som blev udtalt af statsministeren den 7de juni, og det strider mod stortingets forudsætning. Vi skulde have anledning til at se paa dette spørgsmål og tage beslutning om dette spørgsmål, før der gjordes noget skridt i den retning.

Saa er det det tredje, dette om folkeafstemningen. Der skal stortinget først tage beslutning om kongevalg, og saa skal man spørge folket bagefter. Hvis nu folkeafstemningen gik i modsat retning af stortingets beslutning — det kan da tænkes — hvordan stod saa stortinget? Er ikke dette en proposition, som maa sees nøie paa? Er det forsvarligt at gaa til den med saa kort tids frist? Skulde den ikke sendes til komite? Spørsmaalet om, hvordan man skal forelægge denne sag for folket, maa dog drøftes og overveies. Det kan man ikke afgjøre her efter et bænkeforslag imorgen. Jeg vil henstille til præsidenten, at denne sags behandling og timandsforslaget udstaar til i overmorgen kl. 10 formiddag, saa at vi ialfald kan være sikker paa at have faaet svar fra Sverige, før vi skrider til behandling. Jeg kan ikke tænke mig, at der skulde være afgjørende grunde derimod. Det er ikke for at forhale sagens behandling, men det er for at iagttage alle sømmelige hensyn ligeoverfor Sverige og kongen. Hvis der er afgjørende betænkeligheder ved det, saa faar statsministeren oplyse derom.

Præsidenten:

Som præsidenten gjentagende har udtalt, foreligger nu til stortingets afgjørelse, om denne sag skal behandles sammen med første post paa dagsordenen, det saakaldte timandsforslag. Naar det er afgjort, vil der blive fremsat forslag om sagens udsættelse, og da kan man komme ind paa, om den skal udsættes til imorgen formiddag kl. 10 eller iovermorgen. Nu foreligger præsidentens forslag til afgjørelse, at denne sag skal behandles sammen med første post paa dagsordenen.

Hougen:

Præsidentens forslag gaar altsaa ikke ud paa, at sagen skal behandles straks, men at den skal behandles sammen med timandsforslaget?

Præsidenten:

Ja, sammen med timandsforslaget. Naar det er afgjort, vil jeg fremsætte det forslag, som jeg tidligere har antydnet, at forhandlingerne om denne sag nu stanser og udsættes til imorgen formiddag kl. 10, og da vil der være anledning for herrerne til at fremkomme med sine forslag om en længere udsættelse.

Castberg:

Præsidentens forslag gaar ud paa, at regjeringens proposition skal behandles straks og i forbindelse med timandsforslaget. Vedtages det, agter præsidenten at foreslaa, at sagens videre behandling udstaar til imorgen.

Præsidenten:

Ja!

Castberg:

Men det, som nu foreligger til afgjørelse, er altsaa præsidentens forslag om, at regjeringens proposition skal behandles straks.

Præsidenten:

Ja!

Castberg:

Jeg mener, at efter de oplysninger, som er fremkommet, at man i løbet af morgendagen kan vente den officielle afgjørelse med hensyn til Karlstadtraktaternes underskrift, saa er det ikke forsvarligt og heller ikke formelt rigtigt at beslutte denne sag behandlet straks, selv om præsidentens forudsætning er, at sagen skal udsættes til imorgen formiddag; thi imorgen formiddag kan ikke dette foreligge. Og hvis meningen da skal være, at

man skal gaa til behandling af den sag for lukkede døre, saa mener jeg, det er en uformelighed, som man vil søge at fremtvinge ved, at man har fattet beslutning om sagens behandling straks. Derfor vil jeg efter disse oplysninger, som foreligger, ikke stemme for præsidentens forslag, men jeg ønsker i overensstemmelse med reglementet, at sagen paa grund af sin betydning enten skal udlægges i mindst to dage, som reglementet siger, eller sendes til komite. Jeg mener, at i en saa betydningsfuld sag, hvor der ikke er anført nogen grund for en presserende behandling, der er der ikke føie til at skride til en saa ekstraordinær fremgangsmaade, som her er foreslaaet.

Præsidenten:

Men jeg troede, at hr. Castberg var enig i den ting, at den nu overbragte proposition maa behandles sammen med timandsforslaget. Er ikke hr. Castberg enig i det?

Castberg:

Jeg er enig i, at de to sager bør behandles sammen.

Præsidenten:

Da mener jeg, at man faar først tage bestemmelse om det, og saa afgjøre, enten de to forslag skal behandles imorgen, eller de skal udlægges.

Castberg:

Der bør herske fuld klarhed over dette. Gaar ikke præsidentens forslag ud paa, at den nye sag, som er indbragt her idag, nemlig den norske regjerings proposition, skal behandles straks? I forbindelse dermed nævnte præsidenten, at den bør behandles sammen med timandsforslaget, og det er jeg enig i; men præsidentens forslag gaar ud paa, at propositionen skal behandles straks.

Præsidenten:

Med det tillæg: i forbindelse med post 1 paa dagsordenen.

Statsminister Michelsen:

Jeg skal ikke unødig forlænge denne debat, men der var en enkelt ytring af repræsentanten fra Kristians amt, som jeg maa faa lov til at svare paa. Den ærede repræsentant insinuerede, hvis jeg forstod ham rigtig, at professor Nansen skulde have begaaet indiskretioner i Kjøbenhavn. Han udtalte sig i ethvert fald paa en saadan forblommet maade om professor Nansen, som om professoren ikke har optraadt med den diskretion, som hans stilling paalagde ham. Jeg finder mig forpligtet til bestemt at

afvise disse insinuationer. Der foreligger ikke spor af grund hverken for hr. Castberg eller nogen anden til at udkaste nogen mistanke i saa henseende.

Hvad denne sags behandling forøvrigt angaar, saa vil jeg tillade mig at støtte præsidentens forslag, først og fremst fordi jeg mener, at det er overensstemmende med, hvad der netop har været de herrers forudsætning, at en eventuel regjeringsproposition om denne sag og herrernes forslag skulde behandles samtidig. Jeg tillod mig i forrige uge i det hemmelige møde vi dengang havde, at bebude, at det idag fremlagte forslag vilde komme, og jeg udtalte dengang, at det var min forudsætning, at naar det kom, saa vilde det — paa grund af, at forsamlingen allerede var gjort bekjent med dets indhold — kunne behandles sammen med herrernes eget forslag. Det forbauser mig nu at høre hr. Konows ængstelse for, at vi skulde begaa noget, som ikke var fuldt sømmeligt af hensyn til Sverige og det Bernadottske kongehus. Regjeringens proposition præjudicerer ikke disse ting i mindste maade mere end herrernes eget forslag. Naar herrerne kan fremsætte forslag om, at stortinget skal beslutte at indkalde en konstituerende forsamling, saa præjudicerer dette i ligesaa høi grad som propositionen det Bernadottske kongetilbud. Men da herrerne fremsatte sit forslag, hørte jeg ikke noget om hensyn til Sverige og det Bernadottske kongehus. Dengang var man ikke saa ømfindtlig for Sverige og Bernadottene. Der blev ikke sagt, at forslaget ikke maatte behandles, før alt var i orden. Men derfor er ogsaa herrernes ømfindtlighed her idag bare meget gennemsigtige udflugter, deres resonnement hører intetsteds hjemme. Dersom man skulde være saa varsom ligeoverfor Sverige, at man ikke kan behandle propositionen, saa maatte man selvfølgelig være det akkurat i samme grad, naar det gjaldt herrernes eget forslag; thi det præjudicerer fuldkommen ligesaa meget som regjeringens proposition. Den ting er klar, at hvis vi endnu er formelt bundne ved Bernadottetilbudet, kan man ikke vedtage at indkalde en konstituerende forsamling for at tage statsformen under overveielse. Men hertil kommer et andet hensyn, og det er, at det er regjeringens forudsætning, at regjeringspropositionen i ethvert fald paa nærværende tidspunkt ikke behandles for aabne døre. Deraf følger, at der ikke er nogen reelle betænkeligheder ved at optage dette forslag til behandling, selv om formalia endnu ikke er endelig i orden, men under enhver omstændighed er det rimeligt, at denne proposition udsættes til behandling sammen med timandsforslaget imorgen formiddag kl. 10. Skulde der da fremdeles være formelle betænkeligheder, fordi officielt svar endnu ikke er indløbet, kan behandlingen udsættes igjen i 24 timer, men der er ingen grund til at stille regjeringspropositionen i en klasse og timandsforslaget i en anden af hensyn til Sverige, for begge to præjudicerer lige meget eller lige lidet Bernadottetilbudet.

Hougen:

Jeg finder det ogsaa ganske rimeligt, at disse to forslag behandles sammen, og jeg har intet imod, at begge behandles imorgen formiddag, hvis de da kan behandles for aabne døre. Men efter hvad statsministeren har fremholdt, lader det sig sandsynligvis ikke gjøre. Statsministeren sagde nu sidst, at regjeringspropositionen under enhver betingelse maatte behandles for lukkede døre. Jeg tror, at de 10 mand, som har fremsat sit forslag, bestemt holder paa, at dette forslag behandles for aabne døre; i det tilfælde gaar det altsaa ikke an at behandle de to forslag sammen, hvis ikke stortingets flertal vil fremtvinge, at ogsaa timandsforslaget behandles for lukkede døre. Jeg vil da henstille, om det ikke var rimeligt, at man først behandlede timandsforslaget for aabne døre og derefter regjeringspropositionen for lukkede døre.

Eriksen:

Det er nu paa det rene, at præsidenten ikke bare foreslaar, at regjeringspropositionen skal behandles sammen med timandsforslaget, men det som egentlig er kjernen i præsidentens forslag er, at det skal behandles straks, og hensigten med, at det skal behandles straks, den er vi klar over er den at hindre, at dette forslag skal kunne behandles under offentlighedens lys for aabne døre. Hensigten er da at gjøre det muligt for regjeringen ogsaa nu at opretholde det ulyksalige og fordærlige hemmelighedskræmmeri, som er stridende mod selve aanden og grundsætningerne for vor forfatning. Det er altsaa meningen, og derfor maa alle de, som skal afgive sin stemme over præsidentens forslag, være klar over det, at hver stemme, som afgives for præsidentens forslag, er enstydende med, at man stemmer for en hemmelighedens politik, som gjør, at disse sager ikke kan behandles under fuldt konstitutionelt ansvar. Regjeringen siger selv i sin proposition, at den sag, som det her gjælder, er en for vort folk saa vigtig og i vort folks liv saa sjelden indtræffende begivenhed; saaledes betegnes den. Kan der da anføres nogensomhelst grund for kravet om, at dette skal foregaa for lukkede døre? Statsministeren maa dog være forpligtet til at anføre, hvad det er for grunde, som gjør, at han er saa ræd for, at sagen behandles for aabne døre under offentlighedens lys. Det er dog ikke en sag, som vedrører bare stortingets indre anliggender, det er en sag, som vedrører vort folk, og vort folk har ret til at vide, hvordan dets repræsentanter stiller sig i en saadan sag. Hvad vil man opnaa ved det, hvad er egentlig meningen med det? Tror man, at man, fordi om man ved hjælp af et flertal tvinger igjennem en hemmelig behandling paa den maade skal kunne umyndiggjøre, politisk talt umyndiggjøre, binde munden paa hver enkelt repræsentant? Jeg vil for mit vedkommende erklære, at hvis der fattes beslutning om hemmeligholdelse, saa skal jeg vistnok

overholde enhver pligt til ikke at røbe noget af det, som kommer frem i denne sal, men jeg anser mig berettiget til i pressen, i offentlig foredrag at tale om denne sag, som det her gjælder, vort lands fremtidige statsform og spørgsmaalet om valg af en fremmed prins. Det agter jeg at tale om fuldt uforbeholdent, dersom man hindrer, at sagen skal behandles i denne forsamling. Jeg er fuldt paa det rene med, at hvis sagen behandles for aabne døre i denne forsamling, er der visse hensyn, som man er forpligtet til at iagttage; men drives der en politik, som bestaar deri, at man vil omgive sig med hemmelighedskræmmeri, da mener jeg, at repræsentanterne er berettiget til ude for offentligheden at fremkomme med sin mening og fremkomme med de advarsler, som vi har at rette saa ubegrænset som ens egen overbevisning tilsiger. Dette vil jeg have sagt allerede nu paa forhaand. Jeg mener, det er nødvendigt, at man har klarhed over, at hvis man fremtvinger hemmeligholdelse af denne sag, kan det simpelt hen medføre, at den undertrykte part er nødt til at tage sine forholdsregler derefter.

Præsidenten:

I anledning af repræsentantens udtalelse om præsidentens hensigt med dette forslag skal jeg til overflod, synes jeg, oplyse om, at jeg finder, at disse forslag, timandsforslaget og regjeringens proposition, staar i saa nær forbindelse med hinanden, at de maa behandles samtidig. Derfor skal jeg nu for at afskjære enhver misforstaaelse med hensyn dertil foreslaa, at første post paa dagsordenen, forslag fra repræsentanterne Konow, Castberg og Hougen m. fl. ang. fastsættelse af Norges fremtidige statsform (dok. nr. 79 for 1904/1905), og den idag overbragte regjeringspropositions behandling udstaar til imorgen formiddag kl. 10.

Konow (H.):

Hvad statsministeren sidst anførte, at timandsforslaget forudsætter, at Bernadottetilbudet var bortfaldt, det forholder sig ganske vist saa; men statsministeren selv fremførte, at han gik ud fra, at denne proposition blev hemmeligholdt, fordi der ikke var kommet officielt svar fra Sverige, og det var i henhold dertil, jeg sagde, at da gaar det ikke an at behandle den for aabne døre imorgen. Det var i henhold til hans egne betragtninger jeg fremholdt de grunde, som jeg fremførte. Jeg er imod, at denne sag behandles for lukkede døre, jeg tror, vort folk har krav paa at kjende stortingets stilling og de grunde, som bevæger stortinget til at fatte de beslutninger, det her staar i begreb med at fatte. Jeg er ligeledes imod, at denne sag forceres frem paa en maade, som gjør, at repræsentanterne kanske ikke faar leilighed til at overveie sagen ordentlig. Af de grunde vil jeg stemme mod præsidentens forslag om, at sagen udsættes til imor-

gen kl. 10. Jeg vil stemme for, at sagen udlægges i overensstemmelse med reglementet; jeg forudsætter selvfølgelig, at timandsforslaget bliver at behandle samtidig, og at det ogsaa udstaar; men man behøver da ikke at sammenkjæde disse forslag nu, propositionen og timandsforslaget i præsidentens forslag. Jeg kan ikke skjønne hvad anden grund der skal være til det, end den at faa en hemmelig behandling af hele denne sag. Jeg vil altsaa stemme mod, at sagen behandles straks, hvis præsidenten ikke lader det forslag falde. Jeg stemmer ogsaa mod, at sagen udsættes til imorgen formiddag kl. 10; men jeg stemmer for, at propositionen udlægges; der skal, som herrerne ved, kun en femtepart af stortingets medlemmer til for at fatte en saadan beslutning.

Castberg:

Jeg vil faa lov til at berigtige en misforstaaelse fra den ærede statsministers side. Han udtalte, at dette hensyn, at ikke sagerne var bragt i orden fra Sveriges side, det maatte ogsaa været tilstede, da de 10 forslagsstillere fremsatte sit forslag. Ja, da forslaget blev fremsat; men her er spørgsmaal om at behandle og afgjøre sagen i stortinget; det er noget ganske andet. Jeg er enig med statsministeren i, at Bernadottetilbudet er at betragte som bortfaldt; det er ikke det, jeg særlig fæster mig ved; men det er det, at forholdet til Sverige gennem Karlstadoverenskomsternes endelige afslutning, bør være bragt paa det rene, forinden denne sag behandles i stortinget. Med hensyn til statsministerens udtalelser om, at der muligens i mine udtalelser laa en sigtelse mod professor Nansen for at have begaaet indiskretioner, saa vil jeg sige, at jeg har ikke sigtet professor Nansen derfor. Jeg har kun udtalt, at den norske presse har indeholdt meddelelser fra Kjøbenhavn, som har sat det norske folk istand til at følge professor Nansens færd dernede; det er et faktum.

Jeg maa føie til: Det forholder sig jo saa, at hvis dette forslag, som er fremlagt af regjeringen skal behandles straks, selv om det er forudsætningen derefter at foreslaa mødet udsat til imorgen, saa maa fire femtedele af forsamlingen stemme derfor. Hvis det ikke sker, maa forslaget blive enten at udlægge i overensstemmelse med reglementet mindst to døgn, eller at sende til komite. Et forslag som det, præsidenten antydede om, at sagen udsættes til imorgen, uden at der fattes beslutning om, at den behandles straks, det er umuligt; thi man kan ikke omgaa reglementet paa den maade. Da maatte det først besluttet, at sagen behandles inden de to døgn udløb og saa fattes beslutning om, at sagen udsættes et døgn. Men man kan ikke omgaa denne bestemmelse ved at forkorte fristen med 24 timer, som det laa i præsidentens forslag. Jeg vil henstille til præsidenten ikke at fremsætte et saadant forslag, thi det vilde være reglementstridigt.

Saa vil jeg sige angaaende dette, som er antydet om, at denne sag skal behandles hemmeligt, at mange hemmelige møder har vi havt til behandling af spørgsmaal, som visselig helst burde været behandlede for folkets øine; men at gaa til behandling af denne sag, om landets fremtidige statsform, hvor folket netop bør høre, hvilke grunde, der taler for det ene eller det andet, — at gaa til behandling af dette for lukkede døre, uden at der kan anføres nogen grund, som nødvendiggjør det, det er et saa sterkt stykke, at om det ikke strider mod et bestemt ord i grundloven, saa er der dog ingen tvivl om, at det staar skarpt i strid med en fri forfatnings aand. Og jeg er enig med den repræsentant, som udtalte, at skulde man forsøge at trumfe igjennem noget saadant, da maa mindretallet tage under overveielse, hvilke forholdsregler, der kan træffes mod en saadan optræden. Det vilde være et saa voldsomt baand paa ytringsfriheden, et saa voldsomt baand paa folkets ret til at vide, hvad der foretages af dets repræsentanter, at man kan ikke vente, at det vil vinde billigelse, respekt eller tilslutning hverken hos folket eller hos hele denne forsamling.

Statsminister *Michelsen*:

Den sidste ærede taler og særlig repræsentanten fra Tromsø amt har direkte erklæret, at hvis stortinget skulde finde, at store fædrelandske interesser her tilsagde, at denne sag blev behandlet for lukkede døre, vilde de alligevel tage under overveielse, hvorvidt de skulde være forpligtede til at lystre en saadan stortingsbeslutning. Dette er en overordentlig farlig lære. Jeg henviser herrerne til ansvarlighedslovens § 13. Jeg mener, at her maa være saa megen disciplin i denne forsamling, at hvis et flertal i stortinget finder, af grunde, som enhver maa respektere om han end ikke kan billige dem, at denne sag ikke egner sig til offentlig behandling, saa faar sandelig minoriteten finde sig heri, og ikke optræde og true med noget, som direkte strider mod ansvarlighedslovens § 13. Jeg vil sige i samme forbindelse: jeg tænker, det bliver nødvendigt at omgaaes lidt varsommere med disse ting.

C. Berner:

Det forekommer mig, at man under et her har diskuteret tre forskellige ting. Jeg tror, det er bedst, at faa afgjort spørgsmaalene et for et. Jeg forlangte egentlig ordet for at henstille til præsidenten at modificere det forslag, som præsidenten erklærede at ville fremsætte, før den modifikation, som saavidt jeg har opfattet det, nu er kommet. Præsidentens forslag gaar nu ud paa, at den idag overbragte regjeringsproposition sammen med forslaget fra repræsentanterne Konow, Castberg m. fl. skal udstaa til behandling imorgen formiddag kl. 10. Jeg tror det var den sidste form, præsidentens forslag fik, og den anser jeg for heldigere end den

som først ble nævnt. Det er blevet sagt, at man inden man gik til behandling af disse sager, i det mindste burde have sikkerhed for, at Karlstadoverenskomsten var undertegnet. Ja, men vedtager man dette præsidentens forslag om sagernes udsættelse til imorgen formiddag kl. 10, saa vil jo de herrer som anser det paakrævet, at overenskomsten er undertegnet, inden man gaar til behandling af de her nævnte sager have fuld anledning til imorgen formiddag kl. 10 at fremsætte forslag om yderligere udsættelse i fornødent fald. Saa er der talt om, hvorvidt forhandlingerne bør foregaa for aabne eller lukkede døre; og man er her i den anledning helt langt ind i en realitetsdebat. Jeg vil sige, at det spørgsmål jo ogsaa først foreligger til afgjørelse paa det tidspunkt, da man virkelig skal gaa til sagernes behandling, altsaa tidligst imorgen formiddag kl. 10. Jeg mener derfor at det forslag som nu foreligger fra præsidenten, og som jo maa finde sin afgjørelse i dette møde, det faar komme under votering, og andre spørgsmål faar da udstaa til næste møde. Det er den eneste rimelige fremgangsmaade.

Konow (H.):

Men det, som hr. Berner overhørte, var det, at disse to spørgsmål skulde kjædes sammen. Naar den kongelige proposition skulde behandles for lukkede døre, saa maa ogsaa timandsforslaget behandles for lukkede døre. Derfor maa der nødvendigvis tales om dette nu. Jeg har ikke hørt nogen udtalelse fra statsministeren, som skulde gjøre det nødvendigt, at den kongelige proposition blev behandlet for lukkede døre. Jeg skjønner ikke, af hvilken grund der fra statsministerens side skal fremsættes forslag om behandling for lukkede døre i sager, som har den betydning for vort folk. De maa dog forstaa, de herrer, at de kaster mistankens slør over sig selv ved et forslag om behandling af denne sag for lukkede døre. Saaledes som propositionen er formet, og efter hvad der er oplyst om Karlstadoverenskomsten, at man ikke har nogen garanti for, at den er endelig undertegnet, maa jeg fastholde, at behandlingen af denne proposition udsættes, det vil sige ikke opføres til behandling før om to døgn eller 48 timer, samtidig med at der fremsættes og vedtages forslag om, at 10-mandsforslaget behandles, naar den kongelige proposition opføres til behandling i stortinget.

Præsidenten:

Hr. Konow har fremsat følgende forslag: «Regjeringens proposition udsættes for at foretages i et senere møde.» Derom bliver altsaa at votere først. Præsidenten har foreslaaet, at «behandlingen af regjeringens proposition og af sag nr. 1 paa dagsordenen udstaar til imorgen formiddag kl. 10.»

Havig:

Skulde ikke præsidenten være villig til at ændre sit forslag derhen at sagernes behandling udstaar til iovermorgen kl. 10 istedetfor til imorgen kl. 10? Derved vilde alle hensyn imødekommes. Efter de udtalelser der faldt fra statsministeren, er det jo at befrygte, at om man udsætter sagens behandling til imorgen, vil der igjen maatte ske en udsættelse fra imorgen til iovermorgen, og da kan man ligesaa godt med engang udsætte til iovermorgen.

Præsidenten:

Statsministeren har jo udtalt, og det maa ogsaa for os alle staa som ønskeligt, at disse sager behandles saa hurtig som muligt. Det siger sig selv, at hvis hr. Konows forslag vedtages, vil jo deraf følge, at ogsaa behandlingen af sag nr. 1 paa dagsordenen udsættes til fredag, altsaa de to døgn, som reglementet bestemmer.

Castberg:

Jeg vil gjøre opmærksom paa, at hr. Konows forslag er formet overensstemmende med reglementets § 28, og at hvis det faar tilslutning af over en femtedel af forsamlingen, er det dermed vedtaget.

Præsidenten

er enig i det, og derfor vil jeg som præsident have udtalt, at der først bliver å votere over hr. Konows forslag. Bifaldes det — i henhold til reglementet — med en femtedel af stortingets stemmer, er sagen afgjort, og som følge deraf bliver da behandlingen af 10-mandsforslaget at udsætte.

Hougen:

Jeg vilde gjerne have bragt paa det rene, om der imorgen er den samme adgang, hvis sagens udsættelse til imorgen bliver vedtaget, som idag til med $\frac{1}{5}$ af stemmerne, at faa sagen udsat yderligere et døgn, — altsaa indtil 2 døgn i det hele. Hvis der er samme adgang imorgen som idag, vilde jeg ikke have noget imod at stemme for udsættelse til imorgen, men hvis man ved en udsættelse til imorgen mister adgangen til med $\frac{1}{5}$ af stemmerne at få udsat sagen endnu et døgn, vil jeg være nødt til at stemme for hr. Konows forslag.

Præsidenten:

Præsidenten anser det rigtigst, at det spørsmål bliver afgjort idag.

Brunchorst:

Det var jo, dengang vi begyndte paa disse sagers behandling, oppe i salen det spørsmål, om man skulde forandre den reglementsbestemmelse, som der her er appelleret til, eller ikke. En forandring blev da anseet overflødig, fordi forsamlingens samtlige medlemmer ved at tie stille til en

forespørsel fra præsidenten, gik med paa, at man ikke i sager af denne art skulde anvende denne reglementsbestemmelse, som jo er af en yderst eiendommelig og lidet hensigtsmæssig beskaffenhed. Hvis man nu gjør krav paa, at denne bestemmelse skal anvendes, saa er det efter min mening i strid med, hvad der i begyndelsen af disse sagers behandling var stortingets forudsætning. Men det er muligt, at man ikke har noget middel til at hindre, at reglementsbestemmelsen anvendes. Har man ikke noget saadant middel, vil jeg for min part henstille til præsidenten at forandre sit forslag derhen, at sagen udstaar til iovermorgen. Naar man vil anvende den bestemmelse, hvorefter et par og tyve medlemmer af forsamlingen kan forlange sagen udsat i to døgn, kan trænere sagen, saa nytter det jo ikke at fremsætte noget forslag som præsidentens.

Eriksen:

For tydeligheds og fulstændigheds skyld vil jeg til den erklæring, jeg afgav, ogsaa føie, at da jeg rettede den forespørsel til statsministeren, havde jeg ikke forud til nogen udenfor stortingets medlemmer antydning, at jeg agtede at stille en saadan forespørsel. Efter opfordring vil jeg ogsaa afgive den erklæring paa alle de repræsentanters vegne som tilhører socialdemokratiet her i salen, at de ikke har nogensomhelst del i, at en saadan notits er kommen ind i bladet, — og efter den erklæring antager jeg, at de ytringer, som hr. statsministeren lod sig forlede til at komme med her, vil blive staaende i sit rette lys.

C. Berner:

Saalænge reglementets § 28 er gjældende, maa man naturligvis bøie sig for den omhandlede bestemmelse i denne paragraf, det er klart, — enten man nu finder den heldig eller uheldig. — Jeg mener den er rigorøs, men det er ikke noget at gjøre ved det. Det var i anledning af hr. Hougens spørsmål jeg vilde udtale mig. Jeg tror ikke hr. præsidenten rigtig opfattede hvad hr. Hougens ønskede at faa oplysning om. Hvis hr. præsidentens forslag om de nævnte sagers udsættelse til imorgen formiddag kl. 10 bliver vedtaget, da kan ikke nogen femtepart af forsamlingen hindre, at man gaar til behandling af sagen imorgen, men nu, i dette øieblik, da sagen er ny, nu kan en femtedel eller derover hindre, at man gaar til behandling.

Præsidenten:

Jeg forstod meget godt hr. Hougens. Han vilde have adgang til imorgen at benytte den samme paragraf som i dag; med andre ord, det kunde lede til, at vi fik tre dagers udsættelse istedenfor to. Derfor anser jeg det heldigst, at det spørgsmål bliver afgjort idag, saa vi får endelig fastslaaet hvorledes denne proposition skal behandles.

Castberg:

Jeg vil slutte mig til hr. Brunchorsts henstillen til præsidenten at ændre sit forslag derhen, at sagens behandling udstaar til iovermorgen istedenfor til imorgen. Forsaavidt det sker, antager jeg, at det forslag som er fremsat af hr. Konow ikke vil blive opretholdt. Jeg vil føie til, at det hr. Brunchorst sigtede til med sin udtalelse, var hvad der forefaldt her før den 7de juni under en situation og under forudsætninger, som var ganske andre end de som nu foreligger, idet det ikke fra vor side kan erkjendes, at der er oplyst momenter, som nu skulde gjøre saadant hastværk nødvendigt som det, der her er anbefalet.

Brunchorst:

Jeg opfatter det som foregik den 6te juni saaledes, at stortingets medlemmer opgav kravet paa at gjøre denne reglementsbestemmelse gjældende i sager af den art, som dengang forelaa, og med hvad der dengang forelaa anser jeg de sager, som nu foreligger, for at være fuldt analoge. Men jeg har altid været af den opfatning, at det var en feil, at man ikke dengang forandrede reglementsbestemmelsen, saa vi havde fast grund at staa paa.

Konow (H.):

Ja, jeg kan godt forstaa, at hr. Brunchorst finder, at det vilde være en feil, om man ikke bandt stortinget saaledes, at man ikke kunde faa tid til at tænke paa de forslag, som blev fremsat fra regjeringens side; jeg kan godt forstaa det etter hr. Brunchorsts tidligere opfatning af sager af denne beskaffenhed. Men det har været en regel i stortinget lige siden 1814, at man skulde have ret og anledning til at tænke over de sager, som blev forelagt, enten de kom fra regjeringen eller fra den enkelte repræsentant, for at frede om minoritetens ret. Derfor har denne reglementsbestemmelse været holdt oppe. Jeg har aldrig hverken stiltiende eller udtrykkelig gaaet med paa nogensomhelst udtalelse om, at man skulde ophæve denne reglementsbestemmelse. Den har været høires værn i gamle dage; den vil blive venstres værn i disse tider mod overrumplinger. Det er jo saa, at vi maa være bange for at blive overrumplede af vor egen regjering; saadan er jo tilstanden.

Hvis præsidenten fremsætter forslag om, at sagen udstaar til iovermorgen formiddag kl. 10, tager jeg mit forslag tilbage.

Brunchorst:

Jeg synes, det var ganske unødigt af hr. Konow at bruge disse stærke ord. Der er fra præsidentens side foreslaaet, at sagen skal udstaa til imorgen formiddag; reglementet giver anledning til udsættelse til iovermorgen

formiddag. Man har talt om overrumpling i forbindelse med det ene, medens det andet ikke er overrumpling. Der er dog et døgn for hr. Konow til at tænke paa denne proposition paa 1 tryksides indhold, som nu foreligger. Det maa vel være nok, efter at hele sagen har været diskuteret saa længe og saa indgaaende, dels i denne sal, dels privat og dels i pressen.

Konow (H.):

Ja, denne proposition paa 1 side, den indeholder ganske vigtige ting paa denne ene side. Der kan indeholdes vigtigere ting paa kortere papirer end paa en side, som man dog kan have behov at tænke over, før man tager en endelig beslutning.

Men det var ikke om denne proposition, ikke om præsidentens forslag, jeg talte om denne reglementsbestemmelse. Det var det, hr. Brunchorst beklagede sig over, at man ikke havde ophævet denne reglementsbestemmelse tidligere. Ja, det passer i stilen med hr. Brunchorsts øvrige optræden i alle disse sager; det gjælder bare at faa dem fort fra haanden, som regjeringen ønsker og vil.

Jeg vil atter udtale, at hvis præsidenten vil fremsætte forslag om at udsætte den kongelige proposition i forbindelse med 10-mandsforslaget til iovermorgen formiddag kl. 10, tager jeg mit forslag tilbage; hvis ikke, opretholder jeg det.

Statsminister Michelsen:

Jeg for min part kan ikke have noget at indvende mod, at stortinget faar den fornødne tid til at overveie en sag som denne. Selvsagt maa stortinget tage den tid, som det finder er nødvendigt. Men det forbauser mig unægtelig at høre at specielt hr. Konow og hr. Castberg skulde trænge saa megen tid til at overveie dette. Jeg troede at herrerne forlængst havde gjort sig op sit standpunkt, hvorledes de vil stille sig til dette spørgsmål. Der har jo nu i 8 dager været bebudet, at en slig proposition skulde komme. Det var jo som bekjendt heller ikke paa det grundlag, at dette krav blev stillet fra begyndelsen af. Baade hr. Konow og hr. Castberg begyndte at stille kravet paa udsættelse af hensynsfuldhet saavel ligeoverfor Sverige som af hensynsfuldhet ligeoverfor det Bernadotteske kongehus. Det var jo egentlig deres begrundelse. Og præsidenten har jo oplyst, at han havde konfereret med hr. Konow før forhandlingerne begyndte, og at hr. Konow udtrykkelig havde erklæret, at han var tilfreds med, at denne sags behandling blev udsat til imorgen formiddag kl. 10. Jeg tror ikke, at jeg har misforstaaet præsidenten i så henseende. Nuvel, da forekommer det mig noksaa besynderligt, at man nu saa pludselig finder at denne sag fra de herrers side trænger en saa indgaaende overveielse og privat drøftelse. For mit vedkommende vil jeg selvfølgelig ikke forcere sagen igjennem. Hvis

stortinget — jeg mener ikke, at hr. Castberg og hr. Konow altid repræsenterer stortinget — hvis stortinget, det vil sige en større eller mindre del af stortinget ogsaa udenfor den professionelle opposition har den opfatning, at der maa kræves nogen tid til at se paa og overveie denne sag, skal jeg selvfølgelig ikke modsætte mig det. Men jeg kan ikke erkjende, at de argumenter, som af hr. Castberg og hr. Konow er bragt i marken, i mindste maade skulde lede til en saadan fremgangsmaade, og jeg kan ikke erkjende, at de herrer paa egen haand uden videre ved enhver anledning er berettigede til at tale, som om de talte i hele stortingets navn. De har neppe nogen bemyndigelse i så henseende.

Castberg:

Enten præmisserne for en udsættelse godkjendes eller ikke, forekommer mig mindre væsentligt, hvis man kan blive enig om konklusjonen her. Men jeg vil ligeoverfor disse udtalelser om, at dette jo er en sag, som har været drøftet længe mand og mand imellem, sige, at først i dag ved 12-tiden fik man besked om, at den norske regjering agtede at foreslaa folkeafstemning, uden at der ymtes noget om, hvordan denne folkeafstemning egentlig skal være beskaffen. Der er i konklusionen intet forslag f. eks. om det meget væsentlige, hvordan skal voteringstemaet for det norske folk være? Det var dog tilfældet med regjeringens proposition om folkeafstemning den 13de august. Nu heder det kun, at «det norske folk tiltræder denne stortingets beslutning gennem flertallet af de afgivne stemmer.» Jeg mener, at det er en meget væsentlig ting at tage under overveielse, hvordan egentlig spørgsmaalet til det norske folk skal stilles. Men efter disse forskellige udtalelser, som er faldt, forudsætter jeg, at præsidenten ændrer sit forslag, og da skal jeg for min del ikke udtale mig yderligere.

Statsminister Michelsen:

Den ærede repræsentant er ikke berettiget til at udtale, at propositionen ikke indeholder noget om, hvorledes folkeafstemningen tænkes afholdt. Det staar udtrykkelig i propositionen at folkeafstemningen skal ske væsentlig overensstemmende med de regler, som fandt anvendelse den 13de august. Deri indeholdes at mulig vejledning og enhver nødvendig bemyndigelse for regjeringen til at foretage det fornødne. Med hensyn til redaktionen af selve det spørgsmaal som skal stilles det norske folk, kan der naturligvis tænkes forskellige former. Men de forskellige redaktionelle former kan ikke faa nogen afgjørende betydning ligeoverfor den store realitet, som det her gjælder, hvorvidt det norske folk tiltræder stortingets bemyndigelse til regjeringen til at tilbyde prins Carl af Danmark kronen,

eller ikke. Jeg har vanskeligt for at tro, at det alene er af hensyn til den redaktionelle form for spørgsmaalet, at hr. Castberg behøver 24 timers overveielse. Hvis det alene gjælder redaktionen af selve spørgsmaalets form, maa det utvilsomt kunne behandles paa kortere tid, uden at man behøver ekstra 24 timer udenom de, som herrerne paa forhaand har erklæret sig tilfreds med. Jeg kan ikke sige andet, end at jeg synes, den er urimelig, denne fordring som de herrer af oppositionen gang paa gang stiller til denne forsamling i en meget liden minoritets navn, at stortinget stadig skal underordne alle praktiske hensyn under, hvad der er de herrers ønsker, paastande og behov. Der kræves megen taalmodighed og trækkes store veksler paa det overveiende store flertal i denne forsamling. Men det blir en sag mellem stortingets flertal og mindretal. For min part vil jeg alene gjentage, at hvis der virkelig er en større minoritet inden stortinget, som finder at maatte have en yderligere udsættelse, saa vil jeg ikke modsætte mig det.

Hougen:

Naar jeg lægger vægt paa at faa 2 dage istedetfor 1, saa er det ikke netop af hensyn til, at man tiltrænger en længere tid til at overveie sagen; jeg tænker, det er tilstrækkeligt at overveie den til imorgen; men det var, (som det er nævnt tidligere, men som nu synes glemt), fordi hvis vi gaar til behandling imorgen tidlig, vil der formentlig ikke foreligge svar fra Sverige, og saa vil vi være nødt til at behandle begge sager for lukkede døre. Udsætter vi derimod til iovermorgen, vil der antagelig være svar fra Sverige, og vi vil staa meget friere i ethvert fald, ligeoverfor spørgsmaalet om, hvorvidt sagen skal behandles for aabne døre eller ikke. Vi vil da ikke kunne stænges i vor afgjørelse af det argument, at vi ikke bør behandle sagen for aabne døre af hensyn til Sverige. Der er intet illoyalt efter min mening i det ønske, som er udtalt, om at faa sagen udsat saa længe, indtil spørgsmaalet om behandling for lukkede døre eller ikke kan afgjøres paa helt frit grundlag.

Statsminister Michelsen:

Dertil vil jeg faa lov til at bemærke, at uanseet forholdet til Sverige er det min mening, at selve propositionen efter sit eget indhold ikke godt egner sig til behandling for aabne døre. Behandlingen af spørgsmaalet om kongevalg eller om et præliminært skridt, som fører til kongevalg af en bestemt person, tror jeg ikke hensigtsmæssig bør finde sted for aabne døre under fuldt galleri, medmindre man har selvbeherskelse og disciplin nok til paa forhaand at forpligte sig til at holde vedkommende kandidats person aldeles udenfor diskussionen.

Hougen:

Det er ikke netop tiden nu at diskutere spørgsmaalet om, hvorvidt disse sager skal behandles for aabne eller lukkede døre; det er muligt, at regjeringen kan have ret i, at det forslag, som er fremkommet fra den, er et noksaa personligt; det er muligt, at der derfor kan være grund til at behandle det for lukkede døre. Men det forslag, som de 10 har fremsat, er et forslag om et princip, nemlig forslag om at respektere folkesuveræniteten, og det kan meget godt behandles og diskuteres for aabne døre, selv om behandlingen af det forslag i realiteten tillige vil være en afgjørelse af det, som indeholdes i regjeringspropositionen.

Konow (H.):

Ligeoverfor statsministerens sidste udtalelse vil jeg sige, at jeg ikke egentlig har hørt nogen, som modsætter sig at vælge prins Carl til konge i Norge, hvis man først beslutter sig til at oprette kongedømme; det er ikke hans personlige kvalifikationer, vi vil diskutere. Men det er selve tilladeligheden af, selve ønskeligheden af for vort folk at gaa til kongedømme som institution, det er det, som vi vil diskutere, og det kan ikke paa nogen maade være en sag, som bør behandles for lukkede døre. Jeg henviser til, hvad hr. Hougen har anført. Det er ogsaa min væsentligste grund til at foreslaa sagen udsat for at behandles senere, den væsentligste grund til at kræve et par dages tid, for at der ikke skal være skygge af grund for regjeringen til at foreslaa sagen behandlet for lukkede døre. Men dertil kommer dette spørgsmål om folkets afgjørelse, som har en overordentlig vigtighed. Det gaar da ikke an at sige, at det er et underordnet spørgsmål, hvordan spørgsmaalet til folket stilles i den sag; heller ikke hvad tid det skal gøres. Alt dette maa overveies og diskuteres. Det er ikke saa let altsaa, at 24 timer er nok til at tænke over saa vigtige ting.

Præsidenten:

I anledning af de henvendelser, som er gjort til præsidenten om at forandre sit forslag, vil jeg udtale, at jeg ikke agter at gjøre det. Det er jo fra forskjellige kanter udtalt, at forsaavidt der, hvis præsidentens forslag vedtages, imorgen formiddag er omstændigheder tilstede, som gjør, at sagen bør videre udsættes, saa vil derom blive truffet afgjørelse af stortinget. Naar man har gjort gjældende reglementets § 28, da mener jeg, det her gjælder spørgsmål, som maa afgjøres saa snart som muligt. I et tilfælde som dette anser jeg det af betydning, at præsidenten har i sin haand at kunne opslaa saadanne sager til behandling, naar han dertil finder tiden er inde. Jeg vil derfor fastholde mit forslag, at disse to sagers behandling udstaar til imorgen formiddag kl. 10. Der bliver altsaa først at votere over hr. Konows forslag, at sagen udlægges for at foretages i et senere møde.

Castberg:

Hvis hr. Konows forslag vedtages, staar det selvfølgelig i præsidentens magt at opslaa sagen til behandling iovermorgen, saa en vedtagelse deraf vil faktisk, reelt være det samme, som om præsidenten havde ændret sit forslag overensstemmende med de henstillinger, som er gjort til ham.

Præsidenten:

Det er ganske vist saa, men jeg anser det for heldigt, at denne sag nu bliver afgjort, og at præsidenten faar i sin haand at kunne opslaa disse sagers behandling, naar han dertil finder tiden inde.

Havig:

Da statsministeren jo har ekcepteret, at sagerne udstaar til fredag, vil jeg tillade mig at fremsætte forslag om, at saa sker.

Statsminister Michelsen:

Jeg vil faa lov til at sige til hr. Havig, at jeg har udtalt, at hvis der er en større del af stortinget, som finder at de trænger en saadan udsættelse, saa vil jeg ikke modsætte mig den. Men jeg er fremdeles af den mening, at det er det ønskeligste af mange hensyn, at sagen bliver opslaaet til behandling imorgen formiddag kl. 10, idet jeg gaar ud fra, at hvis der imorgen fremdeles er formelle vanskeligheder eller betænkeligheder mod at gaa til behandling, kan sagen atter udsættes til fredag.

Havig:

Da det lader til, at jeg har misforstaaet statsministeren, tager jeg mit forslag tilbage.

V o t e r i n g :

Konows forslag — regjeringspropositionen udlægges for at foretages i et senere møde — bifaldtes med 30 mot 87 st. (reglementets § 28).

De 30 herrer var Hagerup, Castberg, Hougen, Arnesen, Alb. Hansen, Egede-Nissen, Aaen, Konow, Myrvang, Bryggesaa, Havig, J. Berge, Lind Johansen, Foshaug, Eriksen, Galtvik, Foosnæs, Inderberg, Oksvold, Wolden, Bergan, Fjermstad, Sivertsen, Eggan, Hansson, Kahrs, Skilbred, Grevi, Kleppen og Tveiten.

De 87 herrer var Bratlie, Kildal, Martinsen, Ødegaard, Enge, H. Jacobsen, Gillebo, Heistein, Hans Hansen, Opdahl, Andersen, Bernhard Hansen, Suhrke, Solberg, Thallaug, Wrangell, Nergaard, Haug, Graarud, Oppensen., Frisak, Larsen Ullenrød, Olsen, Strengenhagen, Godske Nielsen, Oppen jun., A. Berge, Th. Stousland, Foss, Iversen, Skjulestad, Molland, Rysstad, Grændsen, Andersen Grimsø, Bjørnaali, Jørgensen, Selsø, Jørgen

Knudsen, Langeland, Aklestad, Hestnæs, Tokle, Børresen, C. Berner, Carl Stousland, Herman Jacobsen, Jahren, P. Pedersen, Thorne, Adolf Pedersen, Bergesen, Jelsa, Hognestad, Austbø, Aarstad, Wølstad, Brønne, Andr. Berg, Rinnan, Halvorsen, Riddervold-Jensen, Liljedahl, Holtsmark, Brandt, Thoresen, Bøhn, Morell, Prebensen, Brynildsen, Brunchorst, Lothe, Holsen, Lind, Schreuder, Fraas, Refsdal, Sælen, Rongved, Svendsbøe, Gerhardsen, P. Hansen, Backer, Aas, Engen, H. Berg og Askestad.

Præsidenten:

Jeg foreslaar, at behandlingen af den første sag paa dagsordenen «For-
slag fra repræsentanterne Konow, Castberg og Hougen m. fl. ang. fast-
sættelse af Norges fremtidige statsform (dok. nr. 79 for 1904/1905)» udsæt-
tes indtil videre.

Eriksen:

Med præsidentens forslag «indtil videre» er vel ikke sagt andet, end at
det skal komme tilbage samtidig med regjeringsforslaget.

Præsidenten:

Det er en selvfølge, efter hvad der er passeret.

V o t e r i n g :

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Mødet for lukkede døre blev dermed afsluttet.